

НАРОД БЕЗ МИНАТО, СО П И ЕКОНОМСКО "ТУТОР

Ванчо Ѓорѓиев е роден на 19.4.1964 г. во с. Коњарево, Струмичко. Основно образование завршува во Ново Село, а гимназија во Радовиш. Дипломира на Институтот за историја при Филозофскиот факултет во Скопје во 1989 г. Како најдобар студент на генерацијата ја добива Манинговата награда "26 јули". Во 1992 г. се вработува на Филозофскиот факултет, како помлад асистент по предметот Историја на македонскиот народ - нов век. Магистрира во 1995 г., а во 1996 г. е избран за асистент. Докторира во 2002 г., кога е избран за доцент.

Од 1996 г. до 2001 г. е ангажиран и на Воената академија "Генерал Михајло Апостолски". Во периодот 1999-2001 г. е потсекретар во Министерството за образование и наука на Република Македонија.

Предмет на истражување за д-р Ванчо Ѓорѓиев е македонското револуционерно националноослободително движење од крајот на XIX и почетокот на XX век. Неговиот досегашен научен опус содржи триесеттина публикувани трудови, меѓу кои монографиите "Петар Поп Арсов"; "Прилог кон проучувањето на македонското националноослободително движење", (1997); "Слобода или смрт"; "Македонското револуционерно националноослободително движење во Солунскиот вилает (1893-1903)", (2003). За оваа монографија во 2004 г. ја добива наградата "Гоце Делчев", која се доделува "како општествено признание за особено значајни остварувања од интерес на Република Македонија во областа на науката". Покрај тоа, Ѓорѓиев ја приреди и книгата "Стамболовштината во Македонија и нејзините претставници", (2006).

Д-р Ванчо Ѓорѓиев е коавтор на повеќе учебници по историја за основно и за средно образование. Учествува на повеќе домашни и меѓународни собири од областа на историската наука и образованието воопшто.

■ Разговорот го водеше: Жаклина МИТЕВСКА

Илинден е најсветиот празник за македонскиот народ, неговата историја и држава. Во тој контекст подеднакво ни се важни и Илинден 1903 и Илинден 1944 година, кога се удрија темелите на македонската држава. Господине Ѓорѓиев, како би го објасниле историското значење на двата Илиндена, бидејќи за разлика од историчарите, политичарите достоино не ги негуваат?

ЃОРЃИЕВ: Илинден е најзначаен државен и национален празник за македонскиот народ. Двојната содржина на Илинден е израз на една единствена суштина - борба за слобода и сопствена држава. Илинден 1903 година претставува врв на дотогашната борба за политичка слобода, макар и под форма на автономија. Меѓутоа, сложената меѓународна и балканска констелација на испреплетени и конфронтирани интереси не одела во македонски прилог. Независно од тоа, Илинденското востание го наметна македонското прашање пред меѓународниот фактор како одделно прашање. Релевантен показател за тоа беа Мирцштегските реформи. Меѓутоа, дипломатското неис-

**ОЛИТИЧКО
СТВО",**

**НЕ Е НАРОД, ТУКУ
МАЛОЛЕТЕН ПЛАГИЈАТ!**

Илинденското востание е востание на македонскиот народ. Тоа е израз на неговата желба за сопствена национална држава. Востанието од 1903 година најголем интензитет имаше во Битолскиот револуционерен округ. Тоа почна на празникот Илинден и оттука е неговото именување. Во останатите делови од Македонија востанието беше со послаб интензитет и во различни времиња. Така, во Серскиот округ тоа почна на празникот Крстовден, значи таму може да го именуваме како Крстовденско востание. Востанието во Одринскиот вилает, кој е надвор од Македонија, почна на празникот Преображение. Токму поради тоа бугарската историографија го наметна именувањето на целото востание од 1903 година како Илинденско-Преображенско. Ако ја следиме таа логика ние сега треба да имаме Илинденско-Преображенско-Крстовденско востание. Никој не им пречи на Бугарите спокојно да го прославуваат Преображенското востание.

Познато е дека Бугарија, од создавањето на државата (1878) па до денес, нема ништо променето во однос на македонското прашање. За нив Македонците се Бугари, дел од бугарскиот народ. Тие и денес ја оспоруваат и ја негираат македонската национална самобитност. Државата ни ја признаваат, но не и народот, при што се нуди опција дека ние сме еден народ во две држави.

куство на ТМОРО, недореченоста на реформите, како и нивното компромитирање од пропагандните институции во соседните балкански земји наместо до бенефит доведоа до усложнување и до влошување на положбата.

Несомнено, македонската илинденска генерација го најави и го трасираше патот кон Вториот македонски Илинден, кога на еден дел од македонската земја се остварија идеалите на македонскиот народ. Не случајно одржувањето на Првото заседание на АСНОМ беше на Илинден (2 август 1944г.). На тој начин директно се поврзани континуитетот и традицијата во борбата за создавање македонска држава. Со решенијата на Првото заседание на АСНОМ беше прогласено конституирањето на македонската држава во рамките на тогашната ДФ Југославија. Со тоа беше отворен патот кон конечната независност на Македонија. Оттука, Илинден (2 август) е историски настан со повеќекратно значење.

Пост фестум, на 2 август 338 година пред нашата ера во битката кај Хајронеа македонската војска предводена од Филип II, триумфираше над здружените хеленски војски. Со тоа беше озваничена македонската хегемонија над хеленскиот свет. Се надевам дека потенцирањето на овој факт нема да биде сфатено како израз на македонски национализам, претензионизам и романтизам, туку како одбележување на еден факт од македонската историја, кој случајно се поклопува со двата македонски Илиндена.

ПЕЛИНЦЕ

ЃОРЃИЕВ: Крушевската република е еден од високите дострели на Илинденското востание. Поконкретно, Крушевската република нè навраќа на слободарските денови на Крушево и на организацијата на востаничката власт. А тоа всушност е израз на слободарскиот и на државотворниот стремеж на востанатото население и на неговите раководители. Кога се спомнува Крушевскиот манифест должни сме да истакнеме дека досега не е пронајден оригинален примерок од овој акт. Варијантата која ни е позната е пренесена од Никола Киров Мајски. Независно од тоа, неспорно е дека таков документ постоеа, а тоа го потврдуваат споредни извори. Всушност, тоа е еден вид декларација за целите на востанието и повик до околното муслиманско население, ако не за друго барем за негова неутрализација. Во секој случај тоа е рево-

Осврнете се на периодот на десетте дена Крушевска република и на Крушевскиот манифест, кој го обедини целото население во борбата против османлискиот поробувач. За разлика од овој Манифест, Рамковниот договор од 2001 година ги раздели народите и наместо мултиетничка Македонија направи бинационална држава?

луционерен, прогресивен, демократски и хуман гест. Сепак, Манифестот предизвикал ефект кај мал број муслимани со либерални идеи. Оттука не можеме да генерализираме дека Манифестот претставувал обединувачка алка на целото население во општата борба за слобода против Османлиската држава. Споредбата на овој акт и Рамковниот договор од 2001 година е несоодветна. Вашата констатација дека по Рамковниот договор Македонија повеќе личи на бинационална отколку на унитарна

држава со право да може да влезе во сојуз со сите шест суверени држави на Југославија?" Притоа, првиот дел од прашањето беше основен, додека вториот дел "со право да може да влезе во сојуз" беше факултативен, што значи дека таа ако сака може и има право да влезе во сојуз на суверени држави, но не мора да го користи тоа право.

Иако имаме историски настани со кои можеме да се гордееме, ние од нив, како по непишано правило, се откажуваме. Се откажавме од манастирот "Св. Прохор Пчињски", изградивме ново обележје во Пелинце. Зошто се урна македонскиот патриотизам, кој нè следеше низ вековите и која е причината ние секогаш да правиме отстапки?

мултиетничка држава ја делам со многумина во државата. Кај нас, без никакво размислување, перманентно ни се сервираат изразите албански политички блок наспроти македонски политички блок; албански електорат наспроти македонски електорат итн.

Ако со АСНОМ беа удрени темелите на македонската држава во рамките на ФНРЈ, на 8 Септември 1991 година станавме независна самостојна држава. И овој ден за Македонците претставува трет Илинден...

ГОРЃИЕВ: Осми септември е ден на независноста на Република Македонија. На овој ден во 1991 година 93 отсто од граѓаните на Република Македонија (од вкупно излезените гласачи повеќе од 70 отсто), се изјаснија за независна и суверена Република Македонија. Оттука, ако Илинден е ден на македонската државност, тогаш 8 Септември е ден на македонската независност. И по ова прашање во историјата ќе остане дамка. Прво, референдумот беше бојкотиран од граѓаните од албанско етничко потекло. Второ, левата и десната политичка опција имаа различен пристап по прашањето на независноста. Левоориентираните сили референдумското прашање го дефинираа како: "Дали сте за самостојна и суверена Република Македонија и нејзино стапување во сојуз на суверените држави на Југославија?". Наспроти тоа, десната политичка опција предложи Декларација со која Република Македонија се утврдува "како самостојна држава со целосен суверенитет и државно-правен субјективитет". Како резултат на така спротивставените опции произлезе компромисното прашање: "Дали сте за независна и самостојна македонска

ГОРЃИЕВ: Неспорен е фактот дека во македонската политичка и културна историја постојат значајни настани, со кои можеме да се гордееме и на светско ниво. Меѓутоа, факт е и тоа дека нашата држава малку сторила за нивна афирмација. Од друга страна, пак, за некои од нив сме во судир со претендентите на нашето историско минато, што дополнително ја комплицира ситуацијата. Што се однесува до отстапувањето на манастирот "Св. Прохор Пчињски" на Србија, одговорноста за тоа лежи на Лазар Колишевски. Таквите постапки го уриваат ликот на македонскиот политичар во лицето на граѓаните. Со такви постапки се урива и се убива вербата на гра-

ѓаните во државата, се убива граѓанскиот патриотизам, но се убива и државата. Подигнувањето на Пелинце како некаква алтернатива за "Св. Прохор Пчињски" го сметам за непромислен потфат. Една народна поговорка убаво подучува дека "секој камен тежи на своето место". Кога ќе почне да се преместува, поради засилените надворешни влијанија, каменот ја губи својата тежина, форма и значење.

Со Букурешкиот договор Македонија беше поделена меѓу Бугарија, Грција и Србија. И денес имаме проблеми со нив. Не ни ги признаваат црквата, името, народот, ни ја кројат и ни ја прекројуваат и историјата и територијата... Во 2001 година ни се случи окупација од страна на албанските терористи. Зошто сите се стремат да ја распарчат македонската држава?

ЃОРЃИЕВ: Непризнавањето на името на државата, непризнавањето на автокефалноста на Македонската православна црква, оспорувањето на македонската нација и јазик и воопшто на македонскиот идентитет е сложен историски рецидив. Тоа е одраз на една одмината, но сè уште активна политика. Република Македонија денес е реалност, таа е независна држава. Таа израсна од делот на Македонија кој ѝ припаѓаше на Србија. Несомнено, Бугарија и Грција овој факт го имаат пред себе. Оттука едни ни го негираат името на државата и делумно идентитетот, други ни ја признаваат државноста, но го негираат идентитетот, а третите го признаваат идентитетот и државноста, но се во спрега со двете, особено со првата по прашањето за автокефалноста на Македонската православна црква. Таквиот комплот против Република Македонија повеќе го толкувам како средство на притисок врз македонското малцинство, отколку како реална политика кон Македонија. Овие проблеми, кои се резултат на историски рецидиви, се надевам дека постепено ќе исчезнат со развојот на демократските процеси во тие земји. Што се однесува до настаните од 2001 година, во нив, меѓу другото, значајно влијание имаа и некои радикални милитанти, кои беа опседнати со идејата за голема Албанија.

Иако во 2001 година де факто имавме воена ситуација и таа е дел од нашата историја, сепак постои сомневање дека за тоа ќе има реална слика во историските учебници. Напротив, државата сè уште не дефинирала што навистина се случило, а под директива на надворешните фактори се изучува "рамковна" историја... Не смее да се употребуваат термини со кои се опишуваат злосторствата врз Македонците...

ЃОРЃИЕВ: Општа е констатацијата дека настаните од 2001 година не се прецизно дефинирани, ниту од државата, ниту од историската наука, ниту од предизвикувачите на настаните ниту, пак, од меѓународната заедница. Доволен е само бегол преглед врз терминологијата, која се користеше во тоа време и ќе видиме како предизвикувачите на настаните еволуираа од "терористи" до "борци за човекови права". Воопшто, во тоа време се зборуваше за "внатрешноалбански проблем", за "слободни територии", "окупирани територии", "востание", "вооружен бунт", за "надворешна агресија изведена од територијата на еден меѓународен протекторат"; за "криминални групи" за "меѓуетнички судир" итн. Веројатно наста-

МАНАСТИРОТ "СВ. ПРОХОР ПЧИЊСКИ"

ните од 2001 година содржат од сè по нешто. Непристрасните историчари допрва ќе треба да утврдат што навистина се случило? Само врз основа на сестрано проучување на проблемот ќе можеме да се доближиме до релативната вистина. Овие настани сè уште не се влезени во програмите по историја за основно и за средно образование. Колку што нам ни е познато, за тоа постоеше некаков проект кој, според моја проценка, само ги изнесе противречностите. Сепак, ова прашање заслужува студиозен пристап. Што се однесува до "рамковната" историја станува збор за вградување паралелна албанска историја во учебниците за основно и за средно образование за учениците од албанска припадност. Не сум сигурен во целисходноста на ова решение.

Дали политичките естаблишменти во изминатиов период имаа проблем достоинство и точно да ги вреднуваат историските датуми? Со кое право во оваа држава може секој да дојде и да ни "соли памет", да ни го присвојува Илинден?

ЃОРЃИЕВ: Следејќи го однесувањето на политичкиот естаблишмент и компетентните институции од прогласувањето на независноста на Република Македонија па досега, може да се забележи дека тие не секогаш им давале соодветно ме-

сто и значење на настаните од нашето минато. Тоа е резултат на немарност, незнаење, неажурност, на идеолошки предрасуди или, пак, на некакви наводно "прагматични" причини. Во таа смисла меѓу последните такви гафови беше изјавата на Бучковски (премиерот во заминување), за заедничка прослава на Илинден со Бугарите.

 Зошто обележјата, документите со кои се означува нашата историја се наоѓаат во музеите низ светот, немаме пари или не постои идеја за нивно враќање во татковината?

ГОРЃИЕВ: Овој проблем не е само македонски. Тоа е проблем од поширок меѓународен карактер. Ако како еклатантен пример го земеме Египет ќе видиме колку споменици на културата од непроценливо значење се наоѓаат низ музеите на светските метрополи. Речиси не постои земја која нема таков проблем. Значи, овде не станува збор за пари или за отсуство на иницијатива. Проблемот е од друга природа.

 Како историчар веројатно го делите нашето мислење дека еден народ без своја историја не може да биде вистински народ. Како да ја зачуваме сопствената историја, а преку неа и идентитетот?

За да можат македонските историчари да ја одбранат македонската вистина треба да бидат доследни, истрајни, да имаат аргументи, да бидат непристрасни и објективни. Исто така, за да ги надминат идеолошките предрасуди тие треба да се ослободат од егзибиционизмот и од полтронството. Оние кои се подложни на манипулации и на шпекулации се достоини за презир и за осуда.

ГОРЃИЕВ: Народ без минато, без традиција и култура, народ без грижа и почит кон сопственото минато, без почит кон сопствените институции всушност и не е народ. Таквиот народ претставува аморфна маса, која лесно може да ја обликува секој што ќе посака и како ќе посака. Оттука, секој народ кој претендира да го зачува својот идентитет треба да вложува во развојот на сопствената историска наука. Со тоа не само што ќе го потврди и ќе го зачува својот идентитет, туку ќе ја обезбеди и сопствената иднина.

 Зошто македонските историчари кои треба да ја презентираат историјата на сопствениот народ за да им ја пренесат вистината на идните генерации, токму таква каква што е, не се жестоки и единствени во нивната одбрана, а има и такви кои подлегнуваат на разни манипулации и го продаваат својот корен?

ГОРЃИЕВ: Не мислам дека жестокоста е соодветна стратегија со која може да се постигне ефект. Напротив, жестокоста настапува во моменти на афект и во отсуство на аргументи. На македонските историчари при одбраната на маке-

донската вистина им е потребна доследност, истрајност, аргументираност, непристрасност и објективност, при што треба да се ослободат од егзибиционизмот и од полтронството и да ги надминат идеолошките предрасуди. Подложните на манипулации и шпекулации се достоини за презир и за осуда.

 Новата македонска влада ќе ја предводи ВМРО-ДПМНЕ. Очекувате ли дека оваа коалициона владејачка гарнитура ќе направи некаков исчекор во однос на зачувувањето на нашиот идентитет, ако се има предвид дека оваа партија ја доби поддршката и од дијаспората, токму од оние Македонци од кои државата се откажа?

ГОРЃИЕВ: Мандатот на ВМРО-ДПМНЕ и на потенцијалните коалициони партнери произлезе од граѓаните на Република Македонија. Според македонските закони, нашата дијаспора нема можност за гласање. Новата влада има шанса да воспостави поконкретна и покоректна соработка со македонската дијаспора.

Граѓаните на Македонија многу очекуваат од новата влада. Лично јас очекувам дека таа ќе создаде претпоставки да се ослободиме од политичкото и од економското старателство, со што ќе станеме полнолетна држава. Очекувам да се воспостави владеење на правото, да престанат ароганцијата и демагогијата. На економски план очекувам да се намалат сиромаштијата и невработеноста. На морален план очекувам да се врати вербата и достоинството на граѓаните. Ако се успее во тоа на Македонија ѝ претстои добра иднина. Само во стабилна држава идентитетот не може да се доведе под прашање.